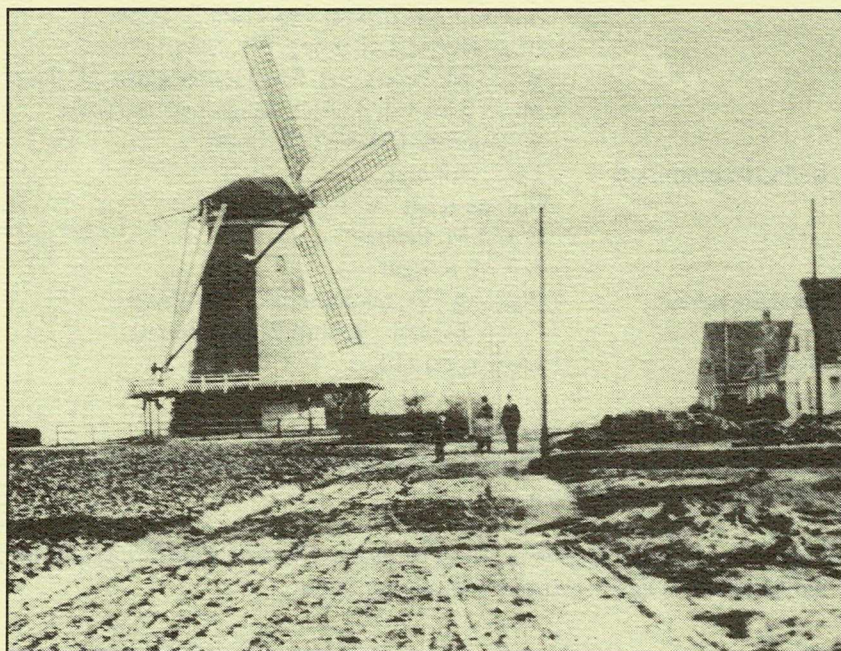

VAN ZOYS TOT SOEST

TIJDSCHRIFT VAN DE
"HISTORISCHE VERENIGING SOEST"

OMSLAG VAN ZOYS TOT SOEST / 22e jaargang nummer 2

voorzijde foto 'Windhond'

Foto omslag:

Molen de Windhond, Molenweg - Molenstraat, Soest.

Historische Vereniging Soest

Opgericht 8 mei 1980.

Bestuur:

Voorzitter	: W.P. de Kam, Emmalaan 3, Soest
Secretaris	: Mevr. W.J.M. Schalkx-Jongeling, Korte Melmweg 21, Soest (035-6012769)
Penningmeester :	A.F.M. Krijger, Clemensstraat 54, Soest
Overige leden	: R.P. van Dorresteyn, Kolonieweg 6a, Soest A.J. van den Dijssel, Irenelaan 7, Soest J.E.J. Hilhorst, Plasweg 57a, Soest W.C.J.M. Peters, van Mecklenburglaan 24, Soest Mevr. J.M. van de Poll, Reigerpad 54, Soest. W. Routers, Cimbaal 19, Soest.
Redactiecommissie	: J.E.J. Hilhorst W.P. de Kam W.C.J.M. Peters A.F.M. Krijger
Redactie-adres	: Plasweg 57a, telefoon: 035 - 6018639 E-Mail: johhilh@wanadoo.nl
Homepage	: www.soest.nl/hvs
Omslag	: W. Routers
Grafische verzorging	: Drukkerij Practicum BV, Torenstraat 22a, Soest
Alle rechten voorbehouden.	

Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest.

MONUMENTEN EN GESCHIEDENIS: DE KLOOSTERBOERDERIJ

Henk Gerth

Een van de mooiste Soester boerderijen is wel de "Kloosterboerderij". Het was deze boerderij die voor een groot gedeelte de voedselvoorziening van het klooster "Marienburg" verzorgde. Dit klooster is in 1543 door Maarten van Rossum geplunderd en in brand gestoken, de boerderij is daarbij gelukkig gespaard gebleven. Oorspronkelijk was het een langhuisboerderij maar verbouwd tot een T-huisboerderij. Hij is nu in het bezit van Herman van Veen, die er woont en musiceert. Inwendig is de boerderij daaraan volledig aangepast. Het enige wat nog origineel is gebleven is de prachtige schouw, met daarin het kijkgat om in de voormalige stal te kunnen kijken.

Voor het woonhuis staan een drietal leilinden in paletvorm, een vierde links van het hoofdgebouw. Er staat een eiken windhaag rondom het erf. Het bakstenen, deels gepleisterde pand op een L-vormige plattegrond, bestaat uit een bouwlaag en zolderverdieping onder een rieten schilddak; de nok evenwijdig aan de Peter van de Bremerweg. De voorgevel is asymmetrisch en heeft zesruitsvensters van verschillend formaat, alle met luiken. De staldeuren zijn nog aanwezig maar functioneren nu als afsluiting van grote ramen die, via de varkensstal ook voorzien van dezelfde grote ramen, een doorkijk geven in de achtergelegen polder. De achtergevel van het voorhuis is in 1928 gewijzigd en voorzien van een houten paneel deur met bovenlicht ter rechterzijde geflankeerd door een half kruisvenster met luiken en dievenijzers. Op de zolder een gekoppeld zoldervenster met dievenijzers en luiken. De schaapskooi was een potstal, maar deze is omgebouwd tot een ontvangstruimte.

De landschappelijk fraai gelegen T-huisboerderij is van groot architectuurhistorisch belang vanwege de zeldzaamheid van het bouwtype en vanwege de gaafheid van de hoofdvorm en de detaillering. Als onderdeel van de historische agrarische bebouwing in de Birt van betekenis voor de nederzettingsgeschiedenis. De oorspronkelijke situering is nog gaaf.

BRON: MONUMENTEN INV. PROJ. ARCH. GEM. SOEST

De Kloosterboerderij gelegen tussen Peter v.d. Breemerweg en Eemweg

“INSCHRIJVING VOOR SPECIAAL HYPOTHEEK”

Wim Peters

Bij het uitvoeren van de afspraken opgenomen in de acte van scheiding en deling van 25 februari 1836 - opgesteld na het overlijden van Wouter Hendrikse Butselaar en Cornelia Hilhorst en hun zoon Anthonie Butselaar - bleef Hendrikus een bedrag van f 1534,15 schuldig aan zijn broer Wilhelmus.

Zes jaren later – Hendrik (hout-koopman) had kennelijk nog niets terugbetaald – vond Willem (kleermaker) het noodzakelijk toch wat meer zekerheid te verkrijgen voor de betaling van de gelden.

In het archief van de Historische Vereniging bevindt zich de borderel van de inschrijving “voor speciaal Hypotheek”.

Terzijde: Hendrik werd kort na de boedelscheiding in 1836 mede-eigenaar van een boerderij aan de Grote Melm (zie Van Zoys tot Soest 20^e jaargang nummer 2, herfst 1999, bladzijde 15 e.v.) en kon wellicht om die reden niet terugbetalen.

Ingevolge de Wet van 4 juli 1842 was het noodzakelijk dat de erkenning van het (zakelijk) recht van hypotheek zou worden ingeschreven in het Hypotheekregister. Woordelijk werd de borderel, in feite een uittreksel uit de akte van hypotheek, ingeschreven om de inschrijving in het openbare register te verkrijgen. De hypotheeknemer, Willem Butselaar, zou de aanvraag om inschrijving doen, aldus de voorlaatste alinea van de akte.

De letterlijke tekst willen wij u niet onthouden. Bekende Soester en Hooglandse namen van personen en gebieden komen er in voor.

*“Borderel van Inschrijving voor speciaal Hypotheek
Wilhelmus Butselaar kleedermaker woonachtig in de Gemeente van Soest voor wien domicilie wordt gekozen ten Kantore van den Notaris Frans Pen resideerende te Baarn in het Arrondissement Amersfoort verzoekt tegen zijnen broeder Hendrikus Butselaar koopman in hout mede in de Gemeente van Soest woonachtig inschrijving van speciaal hypotheek op de volgende vaste goederen gelegen onder de gemeente van Soest en Hoogland.*

Onder de Gemeente van Soest

Eene huisinge, schuur en hooiberg met de erve en moestuin daarbij behorende, genaamd de oude Melm, alwaar aan de Noordzijde Zeger Hendrikse de Beer, aan de oostzijde de Rivier den Eem, aan de zuidzijde gedeeltelijk Pieter van Romen en ten Westen dezelve Pieter van Romen naast gelegen zijn, op de Kadastrale legger der Gemeente voor komende onder de sectie A, nummers 33, 35 en 36.

Zeventig roeden bouwland, vier roeden, zestig ellen bosch en negen en twintig roeden, twintig ellen kade en weiland, strekkende van de Soesterbrink oostwaards op tot aan de dorpskade alwaar wijders aan de Noordzijde de Erven Teunis Jansen Driest, Jan Petersen Schouten en Aard Butselaar en aan de Zuidzijde de Melmweg naast gelegen zijn op de kadastrale legger bekend onder Sectie A, nummers 277, 278, 279, 280 en 281.

Twintig roeden, zeven en twintig ellen veen gelegen in de Soestderveenen, belend aan beiden zijde Teunis Smorenborg op de kadastrale legger voorkomende onder Sectie G, nummer 433.

Een en veertig roeden, dertig ellen veen en water mede gelegen als voren, alwaar aan de eene zijde Hendrik Bosch en aan de andere zijde Wouter Logtenstein naast gelegen zijn op dezelfde legger voorkomende onder Sectie G, nummer 278.

[illegible]

Onder de Gemeente het Hoogland

Vier bunders, een en vijftig roeden, twintig ellen weiland gelegen in de polder de Slaag, alwaar ten Noorden het land toebehoorende aan de Roomsche Kerk het Zand te Amersfoort, ten oosten Heer van Baarle en ten zuiden en westen de Heer Kraandijk naast gelegen zijn op de Kadastrale legger der Gemeente voorkomende onder Sectie A, nummers 543, 544 en 545.

Vier en zeventig roeden, zestig ellen wei- en hooiland strekkende van de Slaagschedijk westwaards op tot in de Rivier den Eem, belend wijders aan beide zijden de landen behorende aan de Stad Amersfoort op de Kadastrale legger bekend onder Sectie A 549.

Een zulks tot zekerheid van eene Kapitale Somma van Vijftien Honderd vier en dertig Gulden vijftien cents zijnde het bedrag der uitkeering welke genoemde Hendrikus Butselaar aan dezelve zijne broeder is schuldig gebleven blijkens acte van scheiding door de Erfgenamen des boedels en nalatenschap van wijle hunne ouders Wouter Hendrikse Butselaar en Cornelia Hilhorst, in der tijd echtelieden, mitsgaders van hunnen broeder Anthonie Butselaar, den Vijf en twintigste Februarij achttienhonderd zes en dertig voor den Notaris Frans Pen in tegenwoordigheid van getuigen te Soest gepasseerd, behoorlijk geregistreerd, welk kapitaal door dezelve Wilhelmus Butselaar zijne erfgenamen of regtverkrijgenden ten allen tijden weder zal kunnen worden opgevraagd even zoals den debiteur hem dit conveneerende ten allen tijde ook zal geregtigd zijn hetselve af te betalen, mits over en weder elkanderen drie maanden te voren daarvan behoorlijk adverterende dus *f 1534,15*

vervolgens nog voor eene somma van een honderd twee en twintig Guldens drie en zeventig cents zijnde de renten van twee Jaren berekend tegen vier percent 's jaars ingegaan den vijf en twintigsten Februarij Achttien Honderd zes en dertig behoudens de renten van het loopende Jaar dus

- 122,73

Totaal Eene somma van Een duizend zeshonderd zes en vijftig Guldens acht en tachtig cents zegge

f 1656,88

Voor den Requirant geteekend F.Pen

*Welke bovenomschreven vaste goederen thans bij het Kadaster bekend zijn als
Gemeente Soest Sectie:*

	<i>Bund.</i>	<i>Roed.</i>	<i>Ellen</i>
<i>A nummer 33, huis</i>	-	32	30
- - 35, tuin	-	01	82
- - 36, id	-	17	00
- - 277, kade	-	22	80
- - 273, bosch	-	35	10
- - 279, weiland	-	06	40
- - 280, bosch	-	06	50
- - 281, bouwland	-	70	00
<i>G - 433, water & veen-</i>		20	40
- - 478, idem	-	41	30
<i>totaal</i>	<i>2</i>	<i>53</i>	<i>62</i>

Gemeente Hoogland Sectie

<i>A nummer 543, Weiland</i>	<i>1</i>	<i>41</i>	<i>20</i>
- - 544, idem	<i>1</i>	<i>46</i>	<i>50</i>
- - 545, idem	<i>1</i>	<i>63</i>	<i>50</i>
- - 549, idem	-	74	60
<i>totaal</i>	<i>5</i>	<i>25</i>	<i>80</i>

*Wordende de aanvraag tot overbrenging gedaan door Wilhelmus Butselaar
voornoemd.*

Amersfoort den 27 Januarij 1800 vier en veertig.

Namens den Requirant J.G.B. Everzen. "

Waarom Willem meer zekerheid van betaling wilde en die zekerheid ook voor zijn erfgenamen veilig gesteld wilde hebben, is niet duidelijk geworden. Was het woord, dat bij de scheiding en deling van de erfenis van de ouders toch niet voldoende. De afspraak, dat er nog rente zou moeten worden betaald over de voorafgaande twee jaren, zou er op kunnen duiden, dat Wilhelmus gevraagd heeft om eindelijk de schuld te betalen. Maar dat is slechts een vooronderstelling.

VAN OORSPRONG..... (deel 8)

Marcel Vossestein

Aan de hand van het notulenboek van de voorloper van het IVN-Eemland blikken we terug op het ontstaan van de natuurbeschermingsactiviteiten in Eemland. In krachtige pennenstreken staat het op het schutblad:

Notulenboek der Natuurwacht Vereeniging "Eemland" gevestigd te Soest

In een zwierig handschrift is het opgetekend: het ontstaan van het actief beschermen van de natuur. Uit eerbied hieronder ook ditmaal de letterlijke weergave van de bestuursdaden.

In deze aflevering de Algemene Vergadering midden in de oorlog. Het is een bewogen vergadering. Veel problemen zijn opgelost: zelfs de rijwielen en financiën worden niet langer bedreigd. Maar het "*zwaar verlies van een zeer ijverig en enthousiast bestuurslid*" noodzaakt tot een bestuursverkiezing.

Algemene Vergadering op Zaterdag 27 Maart '43 in Hotel de Gouden Ploeg.

Aanwezig de Hr.: Insinger, Gasille, de Lange, Kist, v. Dorssen, Rowe, Vellinga.

De Secretaris-penningmeester opent de vergadering en heet de aanwezigen hartelijk welkom. Hij wijst er op dat hem den taak ten deel valt de vergadering te leiden door het feit dat de Voorzitter op het eind van 1942 overleed.

Hij gedenkt den Heer Wielenga met een kort woord dat door allen staande wordt aangehoord en brengt vooral naar voren hoe de overledene steeds bereid was zijn tijd aan de Vereeniging te geven en hoe hem geen moeite te veel was wanneer hij meende iets voor de Vereeniging te bereiken. Tot het laatste toe bleef hij ijveren voor het voortzetten van het werk en het in stand houden van de Vereeniging.

Hierna wordt overgegaan tot het eerstvolgende punt van de agenda z.l. het voorlezen van de notulen van de vorige Alg. Vergadering. Deze notulen worden goedgekeurd.

Daarop volgt verslag van den secretaris. Het blijkt hieruit dat de werkzaamheden in 1942 zoo goed mogelijk zijn voortgezet door de 10 natuurwachters.

Het bezoek van dagjesmensen is minder groot geweest. Houtstroopen kwam dit jaar vrij veel voor, in enkele (...) bleek het noodig politiehulp in te roepen.

Voor de Natuurwachters heeft de Vereeniging een bewijs van vrijstelling van rijwielvordering kunnen verkrijgen.

De meeste donateurs en begunstigende instanties bleven ons hun financieele steun geven. Wij hebben nog 25 contribueerde leden en 4 begunstigende instanties.

De Natuurwacht bestond op 1 Jan. uit de Leider en 9 werkende leden.

Einde 1942 leed onze Vereeniging een zwaar verlies door het overlijden van den Voorzitter den Heer Wielenga. In hem verloren wij een zeer ijverig en enthousiast bestuurslid, die zich veel moeite getroost heeft de Vereeniging in deze moeilijke tijden gaande te houden.

Zijn steun zal zeer worden gemist.

In den loop van het jaar kwam er wijziging in de verdeeling van de bestuursfuncties. Het leek het Bestuur en grote vereenvoudiging om de functies van penningmeester en secretaris in één hand te brengen. Dit is in onderlinge overeenstemming geschied. De secretaris neemt nu ook het penningmeesterschap waar.

Met het maken van propaganda voor onze Vereniging zal gewacht worden op betere tijden. Dan hopen wij tevens het werven van nieuwe werkende en contribueerende leden te hervatten.

Verslag Kas Commissie. De leden van de Kas Commissie waren helaas verhinderd aanwezig te zijn, zodat geen verslag werd uitgebracht.

De penningmeester deelt echter mede dat de kas en de bescheiden zijn nagezien en in orde bevonden en dat het kasboek het fiat van de Commissie gekregen heeft.

Rekening en Verantwoording Penningmeester.

Dit jaar is voor onze Vereeniging niet ongunstig geweest wat betreft de financiën.

Het jaar 1942 werd begonnen met een batig saldo van f 80,08.

De inkomsten bedroegen f184,99. Dit is hoger dan normaal hetgeen zijn oorzaak vindt in het feit dat verzuimd was de Gemeente Subsidie 1941 te innen.

De uitgaven beliepen *f* 63,41 zoodat 1942 eindigde met een voordeelig saldo van *f* 201,66.

De geraamde ontvangsten voor 1943 zijn *f* 110.

De " onkosten " " " *f* 90.

Hierbij is de rekening gehouden met een vermoedelijk bijdrage van den Bond ten Verontreiniging van Natuur en Stad van *f* 20,-

Begroot Saldo einde 1943 *f* 220,-

Bestuursverkiezing.

Verkiezing Voorzitter:

De waarnemend voorzitter deelt mede dat het Bestuur den Heer Gasille candidaat stelt.

Daar geen andere kandidaten op de vergadering worden naar voren gebracht wordt de Heer Gasille met acclamatie tot Voorzitter gekozen.

De Heer Gasille dankt de Vergadering voor het Vertrouwen in hem gesteld en zegt dat het hem een genoegen zal zijn mede te werken aan de mooie taak die deze Vereeniging zich ten doel stelt.

Hierop volgt verkiezing secretaris (aftreden volgens rooster). Daar ook ditmaal geen andere kandidaten worden gesteld, volgt de herkiezing van de huidige functionaris, eveneens bij acclamatie.

Rondvraag.

De wnd. Voorzitter doet het voorstel om, gezien de gezonde toestand van de kas, dit jaar te beginnen met een bijdrage te sturen aan den Bond tegen Verontreiniging van Natuur en Stad, Onze Moeder Vereeniging.

Hij meent dat de kas een bedrag van *f* 20. wel kan dragen. De Vergadering keurt voorstel en bedrag goed.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de Vergadering gesloten.

De wnd. Voorzitter,
P.J. Vellenga.

De Voorzitter,
C. Gasille

De Secretaris,
P.J. Vellenga.

In de volgende aflevering een bestuursvergadering. De kwestie met Baarn neemt een onverwacht, wat pijnlijke wending. Er is ook een gebrek aan fietsbanden en natuurwachten, bovendien treedt een tweetal zo ontactvol en onwellevend op dat maatregelen nodig zijn. Ook voor de grens met Zeist komt een oplossing.

ELISABETH VAN DER WERFF (1865-1965), VROEDVROUW TE SOEST.

J. Kuipers

In deel 1 van "Het Eemland", onderdeel van de Utrechtse biografieën wordt het verhaal verteld van Dirkje Hilhorst (1824-1906) vroedvrouw en tapster te Soest gedurende de laatste helft van de 19^e eeuw, die tot op hoge leeftijd werkzaam was en strijd voerde met haar zuinige werkgevers, de Gemeente Soest en de Commissie van Weldadigheid om een hogere beloning.

Deze beloning werd tegen het einde van de 19^e eeuw verhoogd tot 200 gulden "met het oog op de aantrekking van een opvolgster" als Dirkje zou ophouden met werken. Zij was tenslotte toen al 75 jaar!

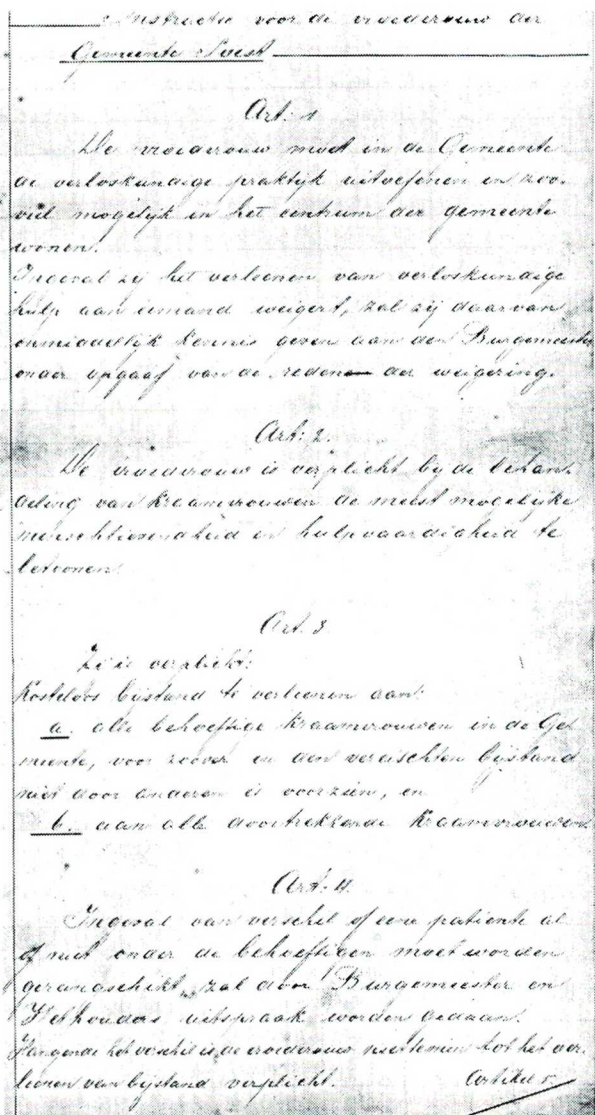
Opvolgster werd Elisabeth van der Werff, maar eerst vond de gemeenteraad dat er een instructie opgesteld moest worden voor de vroedvrouw van de gemeente. Deze werd vastgesteld in de gemeenteraadsvergadering van 14 december 1899, en gaf de gemeente een wapen in de hand bij eventuele conflicten in de toekomst. Overigens is het geen ingewikkeld stuk, dat uit 9 artikelen bestaat. Het zijn voorschriften, waar de gemeentevroedvrouw zich aan dient te houden. Zij heeft als taak de kraamvrouwen bij te staan "met de meest mogelijke menschlievendheid en hulpvaardigheid" en is verplicht bijstand te verlenen aan alle behoeftige kraamvrouwen in de gemeente "voor zoover in den vereischten bijstand niet door anderen is voorzien" en aan alle "doortrekkende" kraamvrouwen. Bovendien moet ze in het centrum van de gemeente wonen.

Op deze gronden werd dus aangesteld Elisabeth van der Werff. Zij had haar opleiding genoten aan de Amsterdamse vroedvrouwenschool.

Haar voorgangster zal wel haar opleiding in de praktijk hebben gehad, waarschijnlijk van de heel en vroedmeester, bij wie ze aanvankelijk in dienst is geweest.

Voor juffrouw van der Werff kwam in het centrum van de gemeente als woonhuis vrij het oude raadhuis uit 1823 Eemstraat 2 in de Kerkebuurt, nadat het nieuwe gemeentehuis rond 1893 was gebouwd. Hier heeft zij vanaf 28 februari 1900 tot enkele jaren voor haar dood op 18 april 1965 gewoond. In de

jaren zeventig werd de Kerkebuurt gerenoveerd, d.w.z. opnieuw opgebouwd. Een gevelsteen in het pand Eemstraat 2 houdt de geschiedenis levend.

Een kopie van de originele "Instructie voor de vroedvrouw"

Wie was juffrouw van der Werff? Ik heb het voorrecht gehad haar huisarts geweest te zijn in de laatste jaren van haar leven (zij werd bijna 100 jaar!). Ziek was zij nauwelijks, maar ik bezocht haar graag om allerlei verhalen aan te horen, zo ging dat vroeger. Zij was een uitermate pientere, zelfbewuste, eigenzinnige vrouw, op het laatst enigszins verwaarloosd en vuil, maar wat gaf dat? Zij stond erop tot het laatst toe in haar huis te blijven wonen en het heeft dan ook de grootste moeite gekost, toen het helemaal niet meer ging (volgens de omgeving) om haar op te nemen in het rusthuis Alde Terp aan de Nieuweweg, waar zij liefderijk enkele jaren is verzorgd tot aan haar dood in 1965.

Zij was toen zeer slecht ziend en vertelde mij dan hoe haar leven zich aan haar voorbij trok; dat gaf haar volledige voldoening. Ze was ook tevreden met haar lot.

De Alde Terp aan de Nieuweweg bij de spoorwegovergang

Op 24 december 1865 was zij in Dokkum geboren. De schoolmeester zag wel wat in haar en heeft bewerkstelligd dat ze naar de vroedvrouwschool in Amsterdam kon gaan, natuurlijk alleen weggelegd voor zeer pientere kinderen in die tijd. Waarom zij juist voor verloskunde koos weet ik niet. Ruim 100 jaar voor haar geboorte overleed in Dokkum een zeer bijzondere vroedvrouw Catharina Schrader (1656-1746), van wie een notitieboek bewaard is gebleven, Memoryboek van de vrouwens, het notitieboek van een Friese vroedvrouw (1693-1745), in 1984 uitgegeven.

Ook juffrouw van der Werff heeft aantekeningen gemaakt van haar werkzaamheden en ik was daar zowel in historische als in medische zin in geïnteresseerd., maar zij vond het ongewenst deze aantekeningen uit handen te geven. Na veel aandringen en een belofte van voorzichtig gebruik mijnerzijds kreeg ik toch een geschreven boek mee, getiteld: "3^e Boek Kraamvrouwen Soest". Dit beslaat de jaren 1909 tot 1914 en vertelt over bijna 700 bevallingen! Voor zover ik weet zijn alle andere boeken helaas verdwenen.

In haar kamer, links van de gang vertelde ze dan haar verhalen. In die kamer zat nog een rooster in het plafond voor de rookafvoer tijdens de raadsvergaderingen en in het vroegere cachot stond haar badkuip, eens gekoesterd, later in onbruik geraakt! Vanuit dit huis bediende ze de kraamvrouwen. Een voorcontrole in de zwangerschap was er nog niet maar men moest wel afspreken van te voren. Als het dan zover was werd de juffrouw gehaald en die kwam hetzij lopend, hetzij op de (rode!) fiets, of ook wel met een rijtuig van Haks, of met de paardentram, die sinds 1895 naar Baarn ging vanaf de Kerkebuurt. Merkwaardig is ook dat zij beschrijft dat ze soms ook per trein gaat:

"Om half 3 telegram, om 10 min over half drie in den trein, die bij uitzondering stopt in dit geval".

Haar werkterrein lag in Soest, Soesterberg, Hees, Koudhoorn, Lange Eind, Bunt, 't Hart, Achter den Eng en Veenhuizen, zoals de buurtschappen genoemd werden.

Als zij niet thuis was, hing er een lei aan de deur waarop te lezen stond waar haar te vinden. Het zal duidelijk zijn dat ze ook wel eens te laat kwam, (in 155 van de 700 geboorten in deze periode was het kind al geboren!). In die gevallen zorgde ze wel voor de afhandeling en kwam ze ook nog enkele keren terug. Het was gewoonte, dat bij het afscheid betaald werd 4.- of 5.- gulden want ook de financiële administratie houdt ze nauwkeurig bij. De armste worden betaald door de Commissie van Weldadigheid, destijds door Koningin Anna Paulona ingesteld.

Natuurlijk deden ook de twee huisartsen bevallingen, maar die rekenenden 10.- of soms wel 15 gulden. Juffrouw van der Werff had ook wel kritiek op deze huisartsen, maar ze hadden elkaar nodig.

Op 27 januari 1910 bezoekt zij de "Algemene vergadering" in Amsterdam en dan neemt dokter X voor haar waar: "Dokter wilde geen vergoeding hebben. hij had watten gebruikt; als ik daarvoor maar 25 cent betaalde, dit heb ik toen gedaan".

Als men uitgaat van ongeveer jaarlijks 28 geboorten per duizend inwoners, terwijl Soest in 1920 omtrent 8000 inwoners had komt men op een totaal van 224 bevallingen per jaar. Hiervan deed juffrouw van der Werff er in die tijd 135 zodat er voor de twee huisartsen rond 90 overbleven.

Een zekere rivaliteit tussen de huisarts en de vroedvrouw kan men bespeuren:

"Mei-juni 1912. Het is een gedrukte tijd voor me. Ik zie in 't weekblaadje toevallig dat vr. X-Y bevallen is. 1 maal heb ik haar voor en met den dokter geholpen en de laatste keer voor mijzelf, 't heeft lang geduurd, toch spontaan en nu heeft ze weer andere aangenomen. Dokter A heeft geruime tijd melk voor 't spoorfonds aan de vr. verstrekt, die zal haar nu wel helpen denk ik. Ook heeft dokter C de boerin (...) wegens zwangerschapsbenen behandeld en haar als kraamvrouw voor zich gehouden".

Volgens haar instructie moet zij ook de "doortrekkende" kraamvrouwen helpen en zo komt ze ook in aanraking met woonwagenbewoners:

Zo 8 augustus 1913: "toen ik thuis kwam was er een heele beweging onder een woonwagenbevolking om mij te zoeken. Een kwartier daarna kwam de man, daarna een kar vol met kermisreizigers. Ik klom op de kar en zat naast een man met een aap onder zijn jas. Een syphilitisch, slap wit, blauw kind v.h. mnl geslacht was reeds geboren, 't Kind had ontvellingen van handen, voeten en aangezicht. Kind heeft c 12 uur geleefd.

Ik liet de betaling aan hen over. Ze hebben een nieuw, vrij groot fornuis. een of meer paarden. Hij vroeg of 2,5- goed was. Ik nam er genoeg mee. De vrouwen, die mij thuis brachten zeiden dat ze arm waren. Ik heb de kraamvrouw 50 cent teruggegeven, om melk te kopen dus"

En dan op 3 December 1913: s'Avonds komt de politie v.d. Berg voor die woonwagen aan de Veenhuizerweg, voorbij Mengs Hornsveld (d.t. de tegenwoordige Koninginnelaan) . Ik loop er heen, c. 1 uur en 1 uur terug. Bevalling vermoedelijk tegen de morgen(...). Vertrek, om half één thuis. Ik had dien vent gezegd dees kant met zijn wagen uit te komen, omdat de Amersfoortsestraatweg de standplaats is. S'Morgens half zes komt de kerel zelf, staat nog steeds op dezelfde plaats, dus weer twee uur lopen. Het kind was reeds

geboren. Hun gehele armoede wordt uitpakkt, ze willen een bedelbrief. Ik geef 't niet, toen werd ik achterna gescholden. Japie werd de vent genoemd, ook door het 5 jarig kind. 8 December 1913 Ik zou de vrouw bezoeken maar ze waren vertrokken”.

Op weg naar de Wieksloot: (14 Jan 1913) Het paard van Gradus begon te stijgeren, toen ik reeds op de kar zat. De kar kwam dwars over een gelukkig droge sloot te staan. Toen zat de kar vast en kon ik er uit komen eerst wilde ik beslist niet meer meerijden en heb tot Vonk gelopen, daar stond Gradus te wachten en het paard bleek kalm. Ik merkte den man er een genoeg mee te doen weer op de kar te gaan (Hij is paardenhandelaar). Kalm zijn wij toen naar huis gereden 't paard had drie dagen rust gehad, is vermoedelijk geschrokken toen de helper plotseling met een lantaarn voor het dier stond. Dat was in de nacht.

Zij houdt nauwkeurig aantekening over het verloop van de bevallingen en vermeld ook vaak de financiële zaken:

6 Aug 1909, “De hele X familie zit bij mij in 't schuld - ook deze zijn slechte betalers. 3^e dagvisite, tot mijn grote verbazing roept de kr.vr tegen haar schoonmoeder. Moeder, betaal de juffrouw nu. Ik zeide ach ik kom wel weer want 't was mij te happig om 't nu reeds aan te nemen.-Neen, 't is er nu, antwoordden ze beiden tegelijk en later heb ik het soms niet. En toen de moeder 't geld zou krijgen had de man toevallig 't vest aangetrokken, waar 't geld in zat. Tot mijn grote verbazing zonder talmen betaald.

28 Juli 1912 “Vr X. Raadslid v. Maaren vroeg gratis hulp voor hen. Ik heb geantwoord, dat ze toch iets betalen zou 3. gld betaald. Toen ik haar geholpen had wilde de vrouw mij een footje geven hetwelk ik weigerde. Toen ze me betaalde zeide ze, daar is ook het footje bij van zondag. Ik zeide footjes nemen we niet aan, maar aangezien je man getracht heeft de hulp geheel gratis te krijgen en ik daar tegen op kwam heb ik het op 2,50 gesteld en nu betaal je me f3,- dus heb je 't nog een gulden minder dan het laagste tarief. De man verdient 's weeks f8-, heeft 2 geiten en een groot stuk land met aardappels. Footje koetsier 2 sigaren en een dubbeltje.”

Een enkele keer werd ze ook in nature betaald; 2 konijntjes van de jager van Pijnenburg, of 8 kleine botjes van viswijf.

Het oude gemeentehuis in de Kerkebuurt

Zo kan men een indruk krijgen hoe men leefde in die tijd voor de eerste wereldoorlog in Soest. Het toont natuurlijk ook de onverschrokkenheid van juffrouw van der Werff en geeft zo een beeld van haar karakter.

Tot ongeveer 1930 is zij in Soest werkzaam geweest en uiteraard zullen de toestanden in de latere jaren anders geweest zijn dan in de periode waarover haar geschrift gaat.

Zij is ook strijdbaar geweest voor de verbetering van de positie van de vroedvrouw, vooral ook om haar meer bevoegdheden te geven. Zo schrijft ze in een ingezonden stuk in het Tijdschrift voor Praktische Verloskunde van 14 september 1924 o.a. "De vroedvrouw staat niet krachtig genoeg tegenover 't publiek. Eene verpleegster heeft een afgebakend terrein evenals de arts, maar de vroedvrouw wordt nu eens door deze dan door gene van de baan gewerkt, zonder dat zij zich hiertegen verzetten kan."

Er zullen nog wel oudere Soesters zijn die zich haar herinneren als een oude vrouw, die in een herfstige avond al schuifelend door de Kerkebuurt liep op weg naar bakker van Brummelen om brood te halen. Die typische Kerkebuurt, waar de Drie Ringen zijn, door van Lennep in zijn Ferdinand Huyck beschreven en Willempie, die in een gedeelte van de oude school aan de Eemstraat woonde, soms heulde met woonwagenbewoners en in de winter opgenomen moest

worden in bijna bevroren toestand. Verder Karel Oorschot naast Juffrouw v.d. Werff, het rietdekkersbedrijf van v.d Pol, bakker van Brummelen en verderop het grote huis, waar Jhr de Geer, de vroegere minister-president, tijdens de oorlog min of meer geïnterneerd door de Duitsers, woonde.

Ondanks het zware werk dat Elisabeth van der Werf moest verrichten is ze toch bijna 100 jaar geworden. Het schijnt een gezond beroep te zijn (of alleen weggelegd voor de zeer sterken?), haar opvolgster mejuffrouw Westra haalde ook de 100 jaar en haar voorgangster Dirkje Hilhorst werd 82 maar die werkte tot haar 75^e jaar!

Het contact met juffrouw van der Werff behoort tot mijn dierbaarste herinneringen.

BRONNEN: NOTULEN EN BIJLAGEN
NOTULEN GEMEENTERAAD
(INV. NRS 27 EN 58, GEMEENTEARCHIEF SOEST)

SOESTDIJK – LAGE MIERDE (DEEL 2)

Wim Peters

In het eerste deel werd een begin van het bewijs geleverd dat Miggiel Dijkmans in Lage Mierde is geboren en er gewoond heeft. Ik wilde echter meer zekerheid en ik vond dat kort na zijn overlijden in Soest (omstreeks 1685) de rechten, die hij in Lage Mierde bezat duidelijk werden veilig gesteld.

De eerste akte die ik vond luidt als volgt:

*Compareerden voor scheepenen onderget. **Sijmon Veugs en Cornelia Dielis** eghte luijden en hare moeder met name **Anneken Dijkmans** meede present de welcke bekende wel en verschuldigt te weesen ende geloovende wel deugdelijck te betalen aan de onmondige kinderen **Michiel Dijkmans** daar moeder aff was **Johanna Loge**. Compareerde meede **Lijntje Anthonis wed. wijlen Corstiaen Dijkmans** welcke **Lijntje Constiaens** dogter met name **Anneke Corstiaens Dijkmans**, welke meede bekende wel en deugdelijck schuldig te weesen aan de*

voorsz. onmondige kinderen daar vooght aff is **Mons. Pieter van den Stijchel** wapenbewaarder van sijne Hoogheijt de Here Prince van Orangie ijdere comparante eene somme van een hondert carolij guldens waar voor sij beloven ijder te geven voor haeren hondert gulden alle jaren voor intrest vier gulden, waar van de eerste som.... intrest ingelijck is op de veertienden Januarij XVIe vijff en tachtig ende tot verseekeringe van de voorsz somme van hondert gl verburt **Anneken Dijkmans** huijsvrouw van **Michiel Vlaminckx** .. voorts.... alle hare goederen,of te wel een vierde part in eene Steede van het erffgoedt van wijlen **Jan Dijkmans** liggende aen het het Misperleinde in de parochie van Leegemierde ende sijnde nog onbedeylt.

Ende tot verseekeringe van de andre hondert gulden met den intrest van dien als voorz verbint **Lijntje Anthonis** wed. van **Corstiaen Dijkmans** haer huijs hoff en..... groot ontrent drie en lopensaets belent ten oosten **Adriaen Hermans**, **Zuijt Huijbregt Roijmans**, west **Anthonij van Tongeren** en noort de gemeijne straet sijnde deese goederen Los en vrij uijt gekomen en hebben van de grond en Dorps Commer ende verpondingen en waterlating te houden en oude rechten alles achter volgens deselfs dingbanke

Costuijme ende is de eerste intrest hier van ingaande op halff mert voorleden ende den eertsten intrest vervallen op halff mert XVIe ses en tachtig met vier gulden van het hondert ende off het gebeurde dat de penningen van sijde en welcke geschoten mogten worden soo sullen sij condividenten hetselve malcander een halff jaer te vooren moeten opzeggen en waerschouwen alles sonder agrliste ...**Herman Hermans** en **Adriaen Hermans** Schepenen in Legemierde den seven en twintigste Junij XVIe vijff en tachtig

Getekend H Hermans 1685 *Adrian Hermans* *H.Hobma secrets*

In de marge staat:

Compareerde Nicolaas Stelt attesatie verkrijgende van Michiel Dijkmans, volgens acte dato den 31 Januarij 1722 de welcke bekende van de twee verscheijde Cappitale in deese vermeldt voldaan te weesen Actum Leegemierde den 2 Aug. 1722 Francis vann Hoogstraten Antonij van Mij present G.v.Hanenburgh secretaris. (RHCT HLMH R 83, folio 263)

Uit de akte blijkt dat de nalatenschap van Jan Corstiaen Dijkmans in 1685 nog niet was verdeeld. Het gezin van Jan telde vier (bekende) nakomelingen t.w.:

- Corstiaen, die trouwde met Catharina (Cathelijn) Antoni Kems (Kemps), ook genoemd Lijntje Antonis;
- Anna, die trouwde met Michiel Vlaminckx
- Maijken en
- Miggiel (Michiel) de jongste.

(Nb Het lijkt er op, dat er inderdaad niet meer dan vier kinderen waren. Miggiel bracht bij zijn huwelijk $\frac{1}{4}$ deel in en zijn zus Anna zet als onderpand "een vierden part in eene Steede" in.)

In 1685 zijn de beide zonen (Corstiaen en Miggiel) overleden. De rechten in de onverdeelde boedel worden in dat jaar in Lage Mierde duidelijk beschreven.

Ook wordt duidelijk, dat Miggiel aan twee kinderen van zijn zuster Anna elk een bedrag van 100 gulden heeft geleend. Hun moeder blijft voor de terugbetaling garant en zette enerzijds haar rechten in als erfgename en gaf anderzijds haar huis en hof etc. als een zeker onderpand.

Vanaf 1686 diende men 4% rente per jaar te gaan betalen.

In 1722 wordt opgetekend, dat de twee geleende sommen geld zijn terugbetaald.

Anna Dijkmans had kennelijk in 1674 en 1676 van Miggiel beide keren 100 gulden geleend. Dat bleek uit twee briefjes van haar hand. (Had Miggiel die bewijzen meegenomen naar Soest?) Ook van deze leningen werden op diezelfde dag aantekeningen gemaakt en werd de akte door de schepenen van Lage Mierde ondertekend. Alle haar goederen, waar ook gelegen, zette Anna als onderpand in.

In deze akte wordt ook duidelijk vermeld, dat Miggiel is overleden – de akte spreekt van wijlen Michiel Dijkmans – en daarmee wordt verklaard waarom een voogd, de genoemde Pieter van den Stijchel, wapenbewaarder van Zijne Hoogheid de Prins van Oranje, optreedt.

Ook van deze akte maakte ik een transcriptie, die helaas ook niet altijd duidelijk te lezen is:

Compareerde voor ons ondergetek. Anna Dijkmans huijsvrouw van Michiel Vlaminckx en haer voor haer man sterckmakende, ende ... van lasthebbende beheerder in dien qualiteit wel ende deugdelijk schuldig te weesen en gelovende terug te betalen aan de onmondelige kinderen van wijlen Michiel Dijkmans daer moeder aff is Johanna Loge ende is van de voorsz. kinderen voogt oft

*gerechten, en haer.....voorsz somme van te mogen arresteren ende.....sonder en off het geleende dat deese penningen weeder mogten geschooten worden sullen en sullen malcander dan een vierden deel Jaers te vooren moeten opseggen en waerschouwen als wanneer de penningen met de intrest van dien sal moeten worden geschoten ende is ... van den intrest ingegaen opde XX Januarij Lestleden ende sal de eerste intrest vervallen opden twintigsten Januarij XVle ses en tachtig. De voor off achterstaende intreste Actum sonder argliste gepasseert voor **Herman Hermans** en **Adriaen Hermans** Schepenen in Lagemierde op den sevenentwintigsten Junij XVle vijff en tachtig.
getekend H Hermans 1685 Adrian Hermans H Hobma secrets*

(RHCT HLMH R 83 FOLIO 264)

Het is me niet duidelijk geworden of en wanneer deze leningen zijn terugbetaald.

Gemachtigd door Pieter van den Stijchel verkoopt op 3 augustus 1685 Adriaen Swanen nog drie stukken onroerend goed in Hulsel t.w. een stuk “dries” voor een bedrag van vijf en twintig gulden aan Gerrit Jan Goris, een “beemdeken” voor drie gulden aan de weduwe Catholijn Peeters en een stuk “ackerlandt” voor de som van twintig gulden eveneens aan Gerrit Jan Goris. In alledrie de overdrachten wordt gesteld, dat de “cooppningen” zijn betaald.

(RHCT HLMH R 83 f 267 3-8-1685, R 83 f267v 3-8-1685 en R 83 f268 3-8-1685)

Het bewijs wanneer Miggiel Janse Dijckmans in Lage Mierde is geboren (gedoopt?) heb ik niet kunnen vinden. De doopboeken in Lage Mierde beginnen al heel vroeg in 1636 en daar komt zijn naam niet in voor.

Ik zou dus mogen aannemen dat hij vóór 1636 is geboren en dus tenminste 46 jaar oud was toen hij in Soest gestorven is. Het is wat ongerijmd.

Miggiel Janse Dijckmans zal (ruim) voor 1680 Lage Mierde hebben verlaten. Helaas heb ik geen aantekening gevonden (borgbrief of anderszins).

Aan de hand van hetgeen er tot nu toe gevonden is kan de kwartierstaat van Miggiel (Michiel) Janse Dij(c)kman(s), die zijn woonplaats Lage Mierde vervulde voor Soest, worden opgemaakt:

-- I --

MICHEL JANSE DIJCKMANS, geboren te Lage Mierde voor 1636, overleden te Soest rond 1682, ongeveer 46 jaar oud.

Hij is getrouwd te Soest (?) rond 1680 met **JANNETJE LOOGEN DORRESTEIJN**, geboren te Soest rond 1655, overleden aldaar voor 1699, hoogstens 44 jaar oud, dochter van Loog Gerritz Dorresteyn en Marritje Lambert Peters

-- II --

JAN CORSTIAEN PETER DIJCKMANS, geboren te Lage Mierde rond 1600.

Zijn kinderen bij een onbekende vrouw:

1. **Corstiaen Jansen Dijckmans**, collecteur verpondingen, (Op 7 november 1660 legde hij de eed af) geboren omstreeks 1635 en wonende te Lage Mierde, overleden voor 1685.
In de jaren 1671 en 1673 komen we zijn naam tegen bij enkele verkopeningen. Hij is getrouwd te Hooge en Lage Mierde op 19 januari 1657 met **Catharina Antoni Kems**, ook genaamd Lijntje Antonis, wonende te Lage Mierde.
2. **Anna Janse Dijckmans**, wonende te Lage Mierde.
Zij was getrouwd met **Michiel Vlamincx**, wonende te Lage Mierde.
3. **Maeijken Jans Dijckmans**, wonende te Lage Mierde.
4. **Michiel Janse Dijkman**, geboren te Lage Mierde voor 1636. (Onder I)

-- III --

CORSTEN PETER DIRCX DIJCKMANS, geboren rond 1560, wonende te Lage Mierde.

Zijn kinderen bij een onbekende vrouw:

1. **Peerken Corstiaen Dijckmans** geboren omstreeks 1592 te Lage mierde
Zij was gehuwd met **Hubrecht Antonis Teeus**, wonende te Lage Mierde.
2. **Frans Corstiaen Dijckmans**, geboren omstreeks 1593 te Lage Mierde.
3. **Henrick Corstiaen Dijckmans**, geboren omstreeks 1596 te Lage Mierde

4. **Hansken Corstiaen Peter Dijckmans**, geboren omstreeks 1598 te Lage Mierde
5. **Jan Corstiaen Peter Dijckmans**, geboren omstreeks 1600 te Lage Mierde (onder III)

-- IV --

JAN PETER DIJCKMANS, geboren rond 1525, wonende te Lage Mierde, overleden tussen 1592 en 1594.

Hij was gehuwd met

LIJSBETH JOEST SCHUERMANS, geboren omstreeks 1534 en wonende te Lage Mierde.

Uit dit huwelijk:

1. **Corsten Peter Dircx Dijckmans**, geboren rond 1560, (onder III),
2. **Joest Jan Peter Dijckmans**, geboren rond 1560, wonende te Lage Mierde.
3. **Marije Jan Dijckmans**, geboren rond 1560, wonende te Lage Mierde.
Zij was gehuwd met **Merten Jan Jans**, wonende te Lage Mierde.
4. **Michijel Peter Dijckmans**, geboren rond 1560, wonende te Lage Mierde.
Hij was gehuwd met **Heijlwich Dirx Beilen**.

-- V --

N N DIJCKMANS, wonende te Lage Mierde.

Zijn zonen bij een onbekende vrouw:

1. **Jan Peter Dijckmans**
2. **Gerrit Jan Dijckmans**, wonende te Lage Mierde, overleden voor 1592.
(Corsten Peter Dircx zoon van Jan Peter Dijckmans is erfgenaam van zijn oom Gerrit Jan Dijckmans RHCT HLMH R 69 f 107 en 107v 21-1-1592)

Nog steeds blijft de vraag wanneer en waarom Miggiel vertrok en waarom hij koos voor Soestdijk. Het blijft onze aandacht houden en wellicht vinden we nog eens het antwoord.

Zo zal er wellicht ook een antwoord komen op de vraag waarom de wapenbewaarder van de Prins van Oranje de voorgdij van zijn zoon Michiel op zich nam nadat Miggiel was overleden.¹

¹ GAT HLMH inv 69 folio 60, 61, 72v, 107 en 107v, 110, 179 en 179v, 180 en 180v, 182 en 186 inv 81, folio 198v, inv 82, folio 248. inv 83 folio 12v, 22v en 263

VERMEENDE 'FINANCIËLE VOORDELEN' GEEN REDEN TOT AFSCHIEDING SOESTERBERG VAN SOEST

Jan van Steendelaar

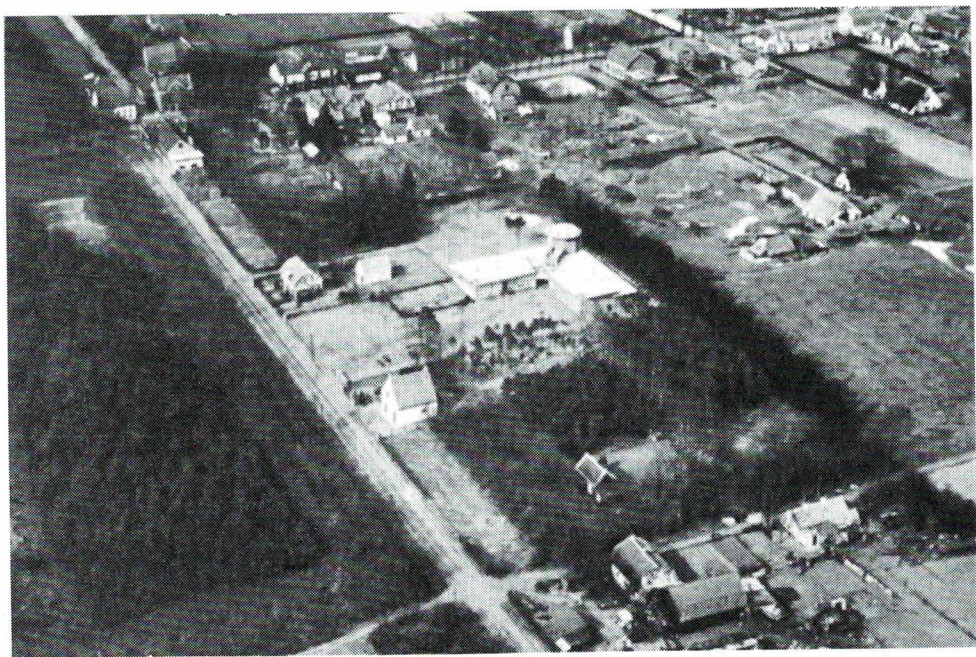
Er is een lange periode geweest waarin met wat men enige regelmaat zou kunnen noemen in Soesterberg stemmen op gingen om zich van de gemeente Soest af te scheiden en zich bij Zeist aan te sluiten. De pogingen daartoe waren precies 75 jaar geleden, in 1926, het sterkst. Zelfs Gedeputeerde Staten van Utrecht moesten zich er een oordeel over vormen. De 'Vereeniging tot behartiging van de belangen van Soesterberg en tot bevordering van het vreemdelingenverkeer (hierna te noemen VVV), die het initiatief tot afscheiding had genomen, had zich namelijk in een request rechtstreeks tot dit college gewend. Ze maakte daarbij echter de fout twee versies met argumenten voor afscheiding te laten circuleren. Eén ervan, met de geografische ligging ten opzichte van Zeist als argument, ging naar het gemeentebestuur van Soest, de andere, waarin financiële motieven werden gebruikt, naar Gedeputeerde Staten.

De VVV stelde een commissie samen om de voor- en nadelen van grenswijziging te onderzoeken. Het zal niet zonder toeval zijn geweest, dat juist drie afgevaardigden van deze commissie, naar aanleiding van de burgemeestersvacature ontstaan door het vertrek van jhr. P. P. de Beaufort, op bezoek ging bij de commissaris van de koningin 'om te wijzen op den geest en de strooming te Soesterberg in zake het solliciteren van een der wethouders der gemeente Soest voor burgemeester. Men vond hem niet de geschikte man. Daarom besloot het bestuur van de VVV, in spoedvergadering bijeen, een telegram te sturen aan de minister van Binnenlandse Zaken met het verzoek 'den wethouder van Soest niet te benoemen tot burgemeester.' Bij koninklijke besluit van 6 februari 1926 werd mr. G. Deketh in die functie benoemd.

Tijdens het bezoek aan de commissaris van de koningin 'werd door de commissie de wenschelijkheid van een aansluiting bij Zeist betoogd.' Het bestuur van de VVV Soesterberg zocht zoveel mogelijk publiciteit voor de actie door inschakelen van de media. Hoewel de plaatselijke pers er aanvankelijk nauwelijks aandacht aan besteedde, trok de kwestie wel de aandacht van de landelijke pers. In het dagblad De Tijd van 10 mei 1926 bijvoorbeeld is onder de kop 'Afscheiding van Soesterberg' het volgende bericht opgenomen: 'Op de

lijsten, welke ter tekening worden aangeboden voor afscheiding van Soesterberg van de gemeente Soest en aansluiting bij Zeist, is door ruim 98 pct. der bevolking van Soesterberg geteekend.'

Het initiatief om zich voor afscheiding uit te spreken, kwam dus van de VVV, waarvan G. Grootewal, voorzitter, en A. Mulder, secretaris, de woordvoerders waren. Een aantal nieuwe leden binnen deze vereniging was er blijkbaar in geslaagd het bestuur zover te krijgen een onderzoek onder de bevolking in te stellen naar het draagvlak voor een overgang van Soesterberg van Soest naar Zeist. Eerder was negatief geantwoord op de vraag of Soesterberg een zelfstandige gemeente zou kunnen vormen, omdat rijksbeleid juist niet op decentralisatie gericht was, maar juist op samenvoegen van gemeenten. Ook de mogelijkheid tot aansluiting bij Huis ter Heide, Bosch en Duin en Den Dolder werd verworpen 'als niet verder vatbaar voor verwezenlijking'. Of de actie in aanvang werd geïnitieerd 'door eenige particulieren, hoogst-aangeslagenen in de belasting, wonende te Soesterberg' is niet duidelijk.

Een luchtfoto van Soesterberg

Wel dat zij er met kracht en van harte hun steun aan betuigden. Als grieven werden onder meer genoemd 'het on-economisch beheer van de gemeentefinanciën, het zich niet beijveren voor belastingverlaging, en de zeer onbillijk geachte navorderingsbelasting 1923 en 1924'. Vooral als gevolg van dit laatste verwachtte men 'dat de hoogst-aangeslagenen in de belasting zouden gaan verhuizen naar andere gemeenten en de vestiging van kapitaalkrachtige personen tegenegewerkt zou worden.'

Omdat het verschijnsel van samenvoegen van gemeenten ook toen aan de orde van de dag was, zou het voor de hand hebben gelegen dat de gemeentebesturen van Zeist en/of Amersfoort met begerige ogen naar Soesterberg zouden hebben gekeken als mogelijkheid tot uitbreiding van hun grondgebied. Het tegendeel was echter het geval. Het Soester Nieuwsblad schreef hierover: 'Gedreven door enkele personen, -vreemden als zij voor het meerendeel zijn in de historie van onze gemeente- heeft de bevolking van Soesterberg zelf gevraagd om van hare door de geschiedenis aangewezen plaats te worden overgeplant in een bestand, waarmede het weinig te maken heeft. Een historie van eeuwen wordt om enkele materiele voordelen weggegooid.'

De krant liet met zoveel woorden blijken dat de officiële redenen die de VVV voor afscheiding had aangedragen, namelijk het 'moeilijk verkeer' (bedoeld is de relatie, red.) met Soest en het gemakkelijker zich verplaatsen naar Zeist, eigenlijk als dekmantel werden gebruikt voor de ware reden. Burgemeester en wethouders onderkenden dat ook. In antwoord op de vraag hierover van het raadslid J. J. A. de Koning (r.k.) liet burgemeester mr. G. Deketh weten, dat burgemeester en wethouders op het adres van Gedeputeerde Staten 'om bericht en raad' over deze kwestie hadden geantwoord 'dat de opgegeven redenen niet de werkelijke zijn. Niet de geografische ligging, noch de betere verbinding met Zeist zijn de werkelijke drijfveren, alleen financiële belangen zijn de redenen. Deze kunnen echter nimmer aanleiding zijn tot annexatie of grenswijziging, anders zouden deze aan de orde van de dag blijven,' aldus het gemeentebestuur in hun reactie aan de 'Heeren Gedeputeerde Staten in de provincie Utrecht.'

B. en w. toonden de financiële motieven van de initiatiefnemers aan door pamfletten en andere stukken over te leggen waarover zij de beschikking hadden gekregen, en waarin uitsluitend werd geageerd op grond van financieel-materialistische overwegingen. In de door de afscheidingsbeweging verspreide strooibiljetten was onder meer te lezen 'dat de posten der Gemeente-begroting telkens werden overschreden en dat een derde van de gemeentelijke inkomsten betaald wordt aan ambtenaars-salarissen. Hieraan wordt uitbetaald fl. 117.000,--,

terwijl het gemeentelijk inkomen bedraagt plm. fl. 350.000,--.' Burgemeester en wethouders reageerden hier als volgt op: 'Indien verkeersbelangen den doorslag moesten geven, zou Amersfoort moeten zijn gevraagd en niet Zeist. De afstand naar Amersfoort is het kortst. Daar is echter de belasting nog hooger dan in Soest.'

In een commentaar in het Soester Nieuwsblad staat: 'Hadden wij een vorig maal in ons raadsverslag reeds, als onze meening, de overtuiging uitgesproken hier te doen te hebben met een zeker soort agitatie, waarbij de massa door materiele leuzen voor het wagentje van enkelen werd gespannen, B. en W. toonden met de stukken aan dat de officieel opgegeven redenen niet de werkelijke redenen waren en hebben met hun antwoord aan Gedeputeerde Staten een juist beeld gegeven van de minder ideële motieven, waaruit deze actie is gegroeid en het licht in den juisten hoek laten schijnen.'

Zelfs brief geweigerd!

Overigens had de krant tot dan slechts in de marge bericht over de actie in Soesterberg. Zelfs een ingezonden brief hierover van het bestuur van de VVV werd geweigerd: 'Wij denken er niet aan dit schrijven op te nemen, wijl we niet voornemens zijn deze actie in ons blad eenigen steun te verleen.' De krant verwachtte trouwens dat de actie niets zou opleveren, schrijvende verder: 'Het zou al te naief zijn te verwachten, dat zulk een actie zoo maar zou worden ingewilligd naar de wenschen van een bepaalde groep personen, die de massa warm maken. Daar zit wel een beetje meer aan vast'

Inmiddels was allang duidelijk waar de schoen wrong bij de initiatiefnemers: zij hadden uitgerekend dat de gemeentelijke belastingen in Zeist lager waren dan in Soest(erberg) en zagen daarom financieel voordeel in aansluiting bij Zeist. Dat zou volgens opgave van de VVV bijna heel Soesterberg zien. Want '98 pCt der bevolking' had het petitionnement met het verzoek tot afscheiding getekend. Raadslid De Koning stelde niet zonder sarcasme vast: 'Zuigelingen dus inbegrepen'.

Intussen liet het gemeentebestuur zich niets aan de actie gelegen liggen en zette het gewoon z'n beleid voort om ook in Soesterberg werken uit te voeren. Dit bleek bijvoorbeeld uit de verdere uitbreiding van de gasvoorziening in Soesterberg. Het raadsverslag hierover: 'De voorzitter (burgemeester Deketh, red.) zet uiteen wat de bedoeling is. De leiding ligt tot 'Ons Belang' en nu is het plan haar nog verder door te trekken, zoodat ook verdere villa-bewoners gas zullen kunnen krijgen. Wat de afscheidings-actie betreft, daarmede houdt Zijne

Edel Achtbare in deze dingen geen rekening. Evengoed zal alle zorg aan Soesterberg besteed worden.' Zowel de raadsleden M. Scheffer (r.k.), G. Hilhorst (r.k.) en P. C. W. Foeken (chr.) 'deed het genoeg deze uitspraak te hooren.'

Klare armoede

De door de VVV aangevoerde argumenten voor afscheiding van Soesterberg noemde het Soester Nieuwsblad 'klare armoede'. Het blad wees er in dit verband onder meer op dat het gemeentebestuur van Soest gedaan heeft wat het kon om de inwoners van Soesterberg het 'Soest-gevoel' te geven, bijvoorbeeld 'door te Soesterberg een hulp-secretarie te stichten, waarvan echter een sporadisch gebruik wordt gemaakt.'

Met betrekking tot de betere verbinding met Zeist vroeg de krant zich af wat er voor de inwoners van Soesterberg zou veranderen als dit deel van Soest inderdaad naar Zeist zou overgaan. Ze gaf het antwoord zelf: 'Letterlijk niemendal. Dan rijdt de tram ook precies om het half uur naar Zeist en de kleine man, die het niet betalen kan, blijft evengoed als nu op Soesterberg aangewezen, of loopt naar Zeist of, vlugger nog, naar Amersfoort. Of als hij een fiets rijk is, doet hij precies als nu en peddelt naar Amersfoort of Utrecht en zelden naar Zeist. Een autobus-retour van fl. 1,50 kan er voor de massa in het geheel niet af. Dat blijft voor een bepaalde klasse bewaard, en dan bedoelen wij niet de enkele beter-gesitueerden.' Het blad vroeg zich af of de initiatiefnemers 'niet den moed hebben de ware redenen te noemen waarop de agitatie steunt. Dan had men toch zeker verstandig gedaan dit magere paard op stal te laten.'

Het blad besluit de berichtgeving hierover als volgt: 'Wij geven "Soesterbergs Bloei" ernstig in overweging den bloei van Soesterberg op een andere wijze te bevorderen. De ontwikkelingsmogelijkheid van Soesterberg ligt niet in Zeist (zonder tram of beenenwagen gaat het dan ook niet) en ook niet in Amersfoort, ja zelfs niet in Soest, maar allereerst in Soesterberg zelf. Slechts het belang van een enkel persoon is gediend door aansluiting bij Zeist. De massa heeft er geen belang bij. Voor deze verandert er niets. Niemendal.'

De uitslag is bekend. Soesterberg maakt, na de meest serieuze poging tot afscheiding van Soest 75 jaar geleden, nog steeds deel uit van de gemeente Soest. Gedeputeerde Staten waren het eens met de afwijzende argumentatie van burgemeester en wethouders, zodat ook zij de initiatiefnemers letterlijk nul op het rekest gaven!

De leden van de Historische Vereniging Soest werken in een aantal werkgroepen om onderzoek te doen en gegevens vast te leggen. Voor nadere informatie kunt u met de contactpersonen overleggen, te weten:

Werkgroep:

Archeologie	: de heer J. van der Putten,	telefoon 035 - 6018965
Genealogie	: de heer W. Routers,	telefoon 035 - 6010169
Mondelinge geschiedenis:		
	de heer W.P. de Kam,	telefoon 035 - 5880048
Contact Gemeentelijke Monumentencommissie:		
	de heer H. Gerth,	telefoon 035 - 6016635
Contact Museum Oud Soest:		
	de heer A.J. van den Dijssel,	telefoon 035 - 6027238

De contributie bedraagt fl. 40,00 per jaar

Betaling is mogelijk : - op de postrekening van de penningmeester
Historische Vereniging Soest nr. 54 59 218
- dan wel op de bankrekening van de Vereniging bij
de Rabobank te Soest, rek.nr. 3599.02.235
(Giro van de bank: 21 27 75)

Losse nummers : Verkrijgbaar bij de secretaris.

Leden	fl. 5,00
Niet-leden	fl. 10,00

INHOUDSOPGAVE NAJAARNUMMER 2001

	Blz.
Monumenten en Geschiedenis: de Kloosterboerderij	1
Inschrijving voor speciaal hypotheek	3
Van oorsprong.....(deel 8)	7
Elisabeth van der Werff (1865-1965), vroedvrouw te Soest	10
Soestdijk - Lage Mierde (deel 2)	17
Vermeende 'financiële voordelen' geen reden tot afscheiding Soesterberg van Soest	24

